

Asia: VN/34515/2024

Kommentointipyyntö: Sivistyksestä suunta Suomelle - Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio vuoteen 2040

1. Suomi on sivistyksen, demokratian ja tieteen vapauden edelläkävijä.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tieteen itseisarvo viittaa vahvasti yliopistonäkökulmaan, kun taas ammattikorkeakoulujen rooli sekä työelämäyhteys jäävät ohuemmiksi. Vision rakenteellisena haasteena on epätasapaino: tieteen vahvistaminen on lähtökohta, mutta AMK-toimintakenttä jää sivurooliin. On myös epäselvää, kenelle visio on ensisijaisesti tarkoitettu.

Terminologia (tutkimus, TKI, T&K) kaipa selkeyttämistä. Tavoite olla "modernin oppimisen kärkimää" jää tulkinnanvaraiseksi ja herättää huolen, viitataan sillä teknologian kriittittömään käyttöönottoon perusosaamisen ja ajattelun kustannuksella. Vaikka vision tavoitetaso on ylevä ja tärkeä, toimenpidesuosituksia jäävät tätä yleisemmälle tasolle.

Koulutustason nostossa ei tunnisteta riittävästi yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erilaisia rooleja, erityisesti ammatillisen väylän merkitystä AMK-koulutuksessa. Digitaalisiin ratkaisuihin liittyvä kustannustehokkuus puuttuu kokonaan, vaikka OKM:n hankkeet (esim. Digivisio) ovat lisänneet korkeakoulujen kustannuksia huomattavasti.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa on tunnistettu osin olennaisia tavoitteita, mutta niiden kattavuus ja yhtenäisyys vaihtelevat. Osaamisen huoltovarmuuden vahvistaminen on tärkeää, mutta tätä voisi konkretisoida esimerkiksi nimeämällä korkeakoulutus huoltovarmuuskriittiseksi toimialaksi.

Demokratian edelläkävijyyteen liittyvät toimet jäävät ohueksi ja painottuvat lähinnä korkeakoulujen sisäisiin kysymyksiin. Laajempi yhteiskunnallinen näkökulma puuttuu, ja kokonaisuus näyttyy paikoin kriisilähtöisenä. Toimenpiteiden tarkkuustaso vaihtelee: osa on hyvin yksityiskohtaisia, osa taas liian yleisiä.

Opettajien pedagogisten valmiuksien ja työelämäyhteyksien huomioiminen on perusteltua, mutta ammattikorkeakoulujen näkökulmasta on tärkeää, että opettajilla on vahva työelämäkokemus.

2. Koulutus kuuluu kaikille ja mahdollisuuksia lisätään erityisesti nuorille.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Lupaus maksuttomasta koulutuksesta on kannatettava, mutta korkeakoulutuksen osalta muotoilu herättää kysymyksiä: miksi puhutaan lupauksesta maksuttomuuteen, eikä selkeästi maksuttomasta korkeakoulutuksesta? Myös vision suhde korkeakoulutuksen mahdollisiin maksullisiin vaihtoehtoihin jää epäselväksi, vaikka julkisessa keskustelussa maksullisuutta on nostettu esiin.

Visiossa osaamisen merkitys jää yllättävän vähälle huomiolle, vaikka sen tulisi olla koulutusjärjestelmän keskiössä. Korkeakoulujen perustehtävänä on tuottaa koulutuspoliittisten linjausten mukaisia tutkintoja ja tutkintorakenteita, mutta tämä vastuu ja sen kytkentä osaamisen vahvistamiseen ei tule riittävästi esiin.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa on mukana keskeisiä teemoja, mutta niiden tarkkuustaso vaihtelee merkittävästi. Esimerkiksi jatkuvan oppimisen rahoituksen ja ohjauksen uudistaminen jää epämääräiseksi verrattuna yksittäisiin, hyvin konkreettisiin toimenpiteisiin, kuten opintosetelimalliin.

YAMK-tutkintojen työelämäkokemusvaatimuksen poistamista koskeva arviointi kaipaa perusteellisempaa tarkastelua eri toimialojen näkökulmista sekä suhteessa duaalimalliin ja rahoitukseen. Kansainvälisen yhteistyön edistäminen on kannatettavaa, mutta samalla on tärkeää tunnistaa YAMK-tutkinnon lähtökohta ja vahvuus työelämärelevanssissa sekä erot suhteessa

yliopistojen maisteritutkintoihin. Erityisesti tekniikan ja sosiaali- ja terveysalan vaatimukset tulee huomioida.

On myönteistä, että pedagogiikka ja pedagoginen osaaminen korostuvat, mutta työelämälähtöisyys tulisi tuoda selkeämmin esiin pedagogisten taitojen rinnalla. Lisäksi esillä olevat suuret rakenteelliset uudistukset, kuten lyhyttutkinnot ja tutkintonimikkeet, vaativat huolellista vaikutusten arviointia.

3. Luovat osaajat ja kunnianhimoinen tutkimustoiminta uudistavat yhteiskuntaa.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite on perusteltu. Korkeakoulujen erikoistuminen on jatkossakin tärkeää, ja TKI-toiminnan vahvistaminen edistää Suomen kilpailukykyä yrityksissä ja muissa organisaatioissa. Panostukset tutkimusinfrastruktuureihin ovat keskeisiä tavoitteen saavuttamiseksi. On myönteistä, että profiloitumisen sijaan puhutaan erikoistumisesta, joka on käsitteenä selkeämpi ja vahvempi. Visiossa kuitenkin puuttuu ammattikorkeakoulujen työelämää uudistava TKI-toiminta, joka on keskeinen osa yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja uudistumista.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toimenpidesuosituksissa korostuu yliopistopainotteinen näkökulma, erityisesti tieteen kautta. Ammattikorkeakoulujen rooli ja vaikuttavuus tulisi tuoda selkeämmin esiin. Myös rahoitusinstrumentit näyttäytyvät edelleen yliopistolähtöisinä, eikä duaalimallin tasapaino toteudu riittävästi. Pirkanmaan näkökulmasta rakennerahastojen (kuten EAKR ja ESR) nykyiset painotukset ovat rajoittavia, sillä alueella olisi kykyä ja tarvetta huomattavasti nykyistä suuremmalle rahoitusvolyyymille.

4. Rohkea uudistuminen rakentaa tulevaisuuden osaamista: korkeakoulujen erikoistuminen ja yhteistyö vahvistuvat.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Teeman tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, mutta jää osin epäselväksi, mihin korkeakoulujärjestelmän ”rohkealla uudistumisella” konkreettisesti pyritään ja millaisia

rakenteellisia muutoksia sillä tavoitellaan. Tampereen korkeakoulukonsernin näkökulmasta keskeistä on yliopiston ja ammattikorkeakoulun tiiviimpi yhteistyö siten, että molemmat säilyttävät omat profiilinsa – tiede ja työelämälähtöisyys – ja yhteistyö hyödyttää sekä opiskelijoita että työelämää. Myös TKI-toiminnassa yhteistyön vahvistamiseen on hyviä edellytyksiä.

Myönteistä on, että roolit on myöhemmin määritelty selkeämmin: ammattikorkeakoulujen merkityksen kasvu TKI-toiminnassa ja yliopistojen vahva rooli tutkimukseen perustuvan uuden tiedon tuottajina tukevat duaalimallia. Liitteessä esiin nostettu havainto konsernirakenteiden vajavaisesta hyödyntämisestä on perusteltu, ja järjestelmän sekä lainsäädännön tarkastelu avoimesti on tarpeen. Työelämän nopea muutos, erityisesti teknologisen kehityksen myötä, edellyttää kuitenkin, että korkeakoulututkintojen järjestelmää kehitetään työelämän uudistamista ja tulevaisuuden osaamistarpeita aidosti tukevalla tavalla.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

-

5. Kohti kasvua: korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus monipuolistuu.

Onko tavoite perusteltu osana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiota? Onko sen sisältöön valittu oikeat asiat?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. miltä osin tavoitetta tulisi muuttaa, miten se tulisi muotoilla?

Tavoite nostaa T&K-rahoitus vähintään neljään prosenttiin BKT:stä ja kohdentaa merkittävä osa julkisista panostuksista korkeakoulujen uutta luovaan T&K-toimintaan on perusteltu. Visiossa olisi kuitenkin tärkeää tuoda selkeämmin esiin, että rahoitusinstrumenttien tulee olla avoimia ja hakukelpoisia kaikille korkeakouluille yhdenvertaisin ehdoin sekä että rahoitus tukee myös pk-yritysten ja start up -yritysten kehittämistä yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. Tämä on keskeinen osa vaikuttavaa ja työelämälähtöistä TKI-toimintaa.

Koulutuksen osalta yksityisen rahoituksen kasvattamiseen viittaaminen jää epäselväksi. Visiossa tulisi täsmentää, mitä tällä tarkoitetaan ja miten se suhteutuu maksuttoman koulutuksen periaatteeseen sekä korkeakoulujen lakisääteisiin tehtäviin, jotta linjaus ei jää tulkinnanvaraiseksi.

Ovatko tavoitteeseen liittyvissä toimenpidesuosituksissa tunnistettu ja siihen valittu olennaiset toimet? Ovatko toimet oikeita?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Esim. puuttuuko toimenpiteitä, tulisiko toimenpiteitä vähentää, edellyttääkö jokin toimenpiteistä muotoilua? Tarkenna miten.

Toiminnalliset tavoitteet, kuten päällekkäisten tehtävien purkaminen ja yhteistyön tiivistäminen, ovat perusteltuja. Valtionrahoituksen painotukset laatuun, vaikuttavuuteen, koulutustason nostoon, T&K intensiteetin kasvuun sekä uudistumisen ja erikoistumisen tukemiseen ovat oikeansuuntaisia. Samalla on kuitenkin tärkeää tunnistaa kasvukeskusten erityinen rooli: niissä tulee säilyttää riittävän monipuolinen koulutustarjonta, jotta työvoimatarve voidaan kattaa.

Koulutuspaikkojen jaossa tulisi varmistaa, että kasvukeskusalueilla asuvilla nuorilla on aidosti yhdenvertaiset mahdollisuudet opiskella kotialueellaan, sillä kilpailu paikoista on usein erityisen kovaa. OKM:n linjaus koulutusvastuusääntelyn uudistamisesta ja kansallisiin osaamistarpeisiin vastaamisesta on keskeinen, mutta vaatii selvennystä ja tarkennusta. Erityisosaamisalojen vahvistaminen on kannatettavaa, mutta sen rinnalla kasvukeskuksissa on turvattava laaja-alainen koulutustarjonta.

Vision tavoitteiden ja toimenpidesuosituksen kokonaisuus

6. Puuttuuko vision tavoitteista ja toimenpidesuosituskokonaisuudesta jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Joiltain osin visio painottui yliopistoihin eikä ammattikorkeakoulujen rooli ollut niin vahva etenkin vision alkuosioissa. Soveltavan tutkimuksen rooli jää kovin kevyeksi, vaikka se on merkittävä linkki perustutkimuksen ja elinkeinoelämän uudistumisen välillä.

Koska haluamme Suomessa kasvattaa korkeakoulutettujen osuutta nuorista ikäluokista, erityishuomion pitäisi kiinnittyä ammattikorkeakouluihin, joissa opiskelijoista kolmannes on lähtöisin ammatilliselta toiselta asteelta. Ammattikorkeakouluissa ensisijaisten hakijoiden määrä per opiskelijapaikka on huomattavasti joitakin yliopistoja suurempi.

Vision kokonaisuus ja muut osiot

7. Mahdolliset kommentit vision tilannekuvaan liittyen

-

8. Miten arvioisit visiota ja sen toimenpiteitä kokonaisuutena

-

9. Muut kommentit

-

Jansson Saana

Tampereen ammattikorkeakoulu - Tampereen ammattikorkeakoulun johto